

Utbildningsutvärdering med extern bedömning vid Göteborgs universitet 2020

**BEDÖMARUTLÅTANDE FÖR magisterutbildningen *Litterär
översättning* VID *KONSTNÄRLIGA* FAKULTETEN, GU**

2 mars 2020

Kort bakgrund

Bedömargruppen (se nedan) har haft i uppdrag att utifrån universitetets kriterier för utbildningsutvärdering enligt [policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling](#) och med stöd i [vägledning för utbildningsutvärdering](#) utvärdera magisterprogrammet *Litterär översättning vid Konstnärlig fakultet, Göteborgs universitet*.

Inför platsbesöket hade fakulteten tillhandahållit ett mycket uttömmande underlag (bilaga 1). Bedömargruppen diskuterade sina intryck av underlaget per epost och ringade in vilka frågor som kunde tänkas komma upp på platsbesöket. Den 4 december genomfördes ett möte via Skype där Tora Hedin, Hans Ekelund och Tobias Petterson förberedde besöket och gick igenom underlag och schema. Platsbesöket genomfördes sedan den 6–7 februari (programmet, se bilaga 2). Under besöket intervjuades institutionsledning, lärare och studenter/alumner och sedan träffade bedömargruppen institutions-och fakultetsledning för återkoppling. Uppföljande frågor har sedan besvarats av Niclas Hval. Bedömargruppen har med utgångspunkt i underlag och platsbesöksintervjuer via mail och möten gemensamt utarbetat sitt bedömarutlåtande.

Följande personer har ingått i bedömargruppen

- Tora Hedin, lingvist, stf prefekt SU, översättare
- Joakim Forsberg, lektor författarskolan LU, författare
- Nik Ruth Persson, författare och översättare
- Nils Wadström, student översättarprogrammet GU

Utbildningens främsta styrkor och svagheter samt bedömargruppens reflektioner och rekommendationer

Inledning

Magisterutbildningen i litterär översättning vid Konstnärliga fakulteten, GU har funnits sedan 2014. Här utbildas små kullar studenter i litterär översättning från olika källspråk till svenska, under den granskade perioden från engelska och franska. Lärare på kursen under perioden har varit Niclas Hval (tillsvidareanställd adjunkt och verksam översättare från engelska till svenska) och Magdalena Sørensen (visstidsanställd adjunkt och verksam översättare från franska till svenska).^[1] Bedömargruppen har sammantaget fått ett mycket gott intryck av utbildningen under läsandet av kursrapporter och vid samtal med lärare, ledning och studenter/alumner vid platsbesöket. Det samlade intrycket är att utbildningen sedan starten för sex år sedan utvecklats till en vital mötesplats för litterär översättning i Sverige. Studenterna verkar exceptionellt nöjda och anser att utbildningen haft en ovärderlig betydelse när det handlat om att stärka dem i deras fortsatta yrkesutövande, både vad gäller deras yrkesidentitet och deras hantverksmässiga kunskap och färdigheter. Enligt vår bedömning är det av central vikt att utbildningen bevaras, både för HDK-Valand och för fältet litterär översättning nationellt. De punkter vi identifierat som kan förstärkas rör särskilt relationen mellan praktik och teori.

Utbildningens upplägg

Programmet består av 60 hp på två år. Det består av 4 delkurser: Introduktion till litterär översättning (7,5 p), Litterär översättning 1 (22,5 p), Litterär översättning 2 (15 p) och Examensarbete i litterär översättning: översättningssamtalet och offentligheten (15 p). Studenterna kommer till Valand under 4 arbetsintensiva helger per termin.

I centrum för studierna står studenternas egna pågående översättningsarbeten, och undervisningens kärna är de ingående textsamtal som studenterna tillsammans med läraren för om sina och de andras översättningar. Texterna som översätts och studenternas översättningar av dem utgör lejonparten av kurslitteraturen. Till detta kommer seminarier och litteratur om den litterära översättningens teori och praktik, litterär översättning som yrke mm. Vid varje mötestillfälle hålls också en öppen föreläsning med inbjudna föreläsare. Utbildningens examensarbete är en essä där vunna kunskaper och insikter och nya reflektioner knyts till det egna översättningsarbetet.

En unik utbildning

Magisterprogrammet i litterär översättning är unikt i Sverige. Det är just nu den enda utbildningen som är inriktad på litterär översättning, och det enda översättningsprogrammet som tillhör en konstnärlig fakultet. Som magisterprogram är det dessutom forskningsförberedande, och även här, som förberedelse för konstnärlig forskning i litterär översättning, ensamt i sitt slag.

Redan när de första initiativen till utbildningen togs, fanns också idén att ge översättaren verktyg och förmåga att i tal och skrift rikta sig ut mot den litterära offentligheten. Den avslutande essän tycks ha

fungerat så – flera examensessäer har publicerats i olika tidskrifter. Ett annat syfte var också att lyfta fram översättningsarbetets forskningspotential och stärka den skönlitterära översättningens ämne inom ramarna för den konstnärliga forskningen.

Det goda samtalet

Bedömargruppen vill passa på att lyfta fram det goda samtalet som undervisnings- och examinationsform. Eftersom utbildningen bara kan ges betyget godkänd eller icke godkänd kan denna undervisningsform erbjuda en utmärkt möjlighet för studenterna att pröva sig fram, våga misslyckas och att ta sig an texter som är ”svåröversatta”.

Textsamtalet, som bygger på undervisningsformen från Litterärt översättarseminarium vid Södertörns högskola och utbildningen i litterär gestaltning vid Akademin Valand, beskrivs både av studenter och lärare som kärnan i utbildningen. Det är genom dessa samtal studenterna utvecklas i att medvetandegöra olika överväganden och estetiska val i det egna översättningsarbetet. I en vidare mening handlar det även om att identifiera principiella problem utifrån vilka kunskap om översättandets praktik kan generaliseras och forskningsmässiga frågeställningar abstraheras. Textsamtalen har även drag av workshop, vilket skiljer dem från de textsamtal som förs inom ämnet litterär gestaltning.

Med tanke på att undervisningen hålls i två parallella språkgrupper med olika lärare, har vi frågat oss hur det går att se till att den blir likvärdig och inte alltför beroende av lärare och gruppdynamik. Vi har fått uppfattningen att textsamtalet vid det här laget har en inarbetad form och tradition. Att värna detta samtal framstår som mycket viktigt för att behålla utbildningens särprägel i förhållande till andra översättarutbildningar, där det har en mindre roll.

En annan typ av samtal är den serie öppna föreläsningar där gäster bjuds in och talar på skilda teman. Här har studenterna från de olika språkgrupperna en möjlighet att få nya perspektiv som de kan ta med sig in i textsamtalen (och i sina examensarbeten) och kan samtidigt mötas i samtal utanför grupperna. De här öppna översättningssamtalen ger samhällsanknytning, inblick i översättarens verklighet och i branschen. Här ser vi en potential att stärka anknytningen till konstnärlig forskning genom valet av gästföreläsare.

Yrkesförberedande moment

Utbildningen är till stor del inriktad på ett yrkesliv som litterär översättare. I textsamtalen utvecklas inte bara den rena översättningsförmågan, studenterna lär sig också att ta emot och hantera synpunkter och kritik och att arbeta med text, vilket ingår i ett yrkesliv med redaktörer, läsare och recensenter. Genom lärarna, som själva är verksamma som översättare, och de inbjudna föreläsarna får studenterna kontakter med förläggare och fackliga organisationer. Utbildningen kan med andra ord sägas erbjuda studenterna en insocialisering i det litterära fältet. Det visar sig dessutom att den täta textsamtalsgruppen ofta blir ett starkt första professionellt nätverk – vi har förstått att många alumner fortsätter att träffas regelbundet för att diskutera sina texter efter avslutad utbildning.

Administration

Det är kanske inte vår uppgift men vi har ändå noterat att administrationen har ökat och att den tar upp en stor del av lärartjänsterna. I en så pass liten organisation faller administrationen lätt på ett litet antal personer (eller en enda). Det är också vår uppfattning att omorganisationen innebär ett ökat antal möten, och att det finns en anledning till oro för att de mindre ämnenas fokus på kärnverksamheten kan hotas.

Studentperspektivet

Magisterutbildningen i litterär översättning verkar av allt att döma vara en utmärkt utbildning med fantastiska och engagerade lärare. Intervjuerna med studenter och alumner samt kursrapporterna och utvärderingarna i underlaget har varit mycket positiva. Studenterna vittnar om ett lärande och en progression som imponerat på oss i bedömargruppen. De beskriver att de fått goda verktyg inför ett väntande yrkesliv som litterära översättare, både vad gäller insocialisering i fältet och praktisk kunskap. Textsamtalet hyllas unisont och uppfyller på ett utmärkt sätt många av lärandemålen, där reflektion, kritisk bedömning och förhållningssätt ingår.

Studenterna verkar känna sig mycket delaktiga i kursen och är nöjda med möjligheterna de har att påverka bland annat kurslitteraturen och vilka föreläsare som anlitas. Bedömargruppen konstaterar även att det ur studentperspektiv är viktigt att det även fortsättningsvis deltar en studentrepresentant i antagningsprocessen.

En synpunkt som kommit fram i intervjuerna är otydlighet vad gäller möjligheten till individuell handledning i essäskrivandet. Enligt Niclas Hval har studenterna blivit informerade om möjligheten men alla har inte använt sig av den. Det har också framförts synpunkter på utbildningens anknytning till och förberedelse för konstnärlig forskning, vilket berörs nedan.

Forskningsanknytning

I fakulteten som helhet pågår samtal om konstnärlig forskning och hur den utvecklas. Här finns en tydlig utvecklingspotential även i magisterprogrammet i litterär översättning. Här finns också de flesta av våra kommentarer.

Av utbildningsplanen (2015-09-30) framgår att utbildningen förmedlar forskningskompetens och att utbildningen är forskningsförberedande. Studenterna ska efter kursen OLIT3 kunna redogöra för forskning inom det litterära översättningsområdet och enligt matrisen för planering och uppföljning (nr 5 i underlaget) är ett av examensmålen en fördjupad insikt i bland annat aktuell forskning.

Arbetet med den avslutande essän är väsentligt för att koppla den egna praktiken till teori, reflektion och konstnärlig forskning. Bedömargruppen efterlyser en klarare koppling mellan processkrivningen och den egna översättningspraktiken och ser detta som ett långsiktigt kvalitetsarbete vad gäller den konstnärliga forskningen inom fältet som helhet.

Studenterna uppmanas i nuläget att föra arbetsdagbok där de fortlöpande reflekterar över sina processer.

Denna dagbok skulle på ett tydligare sätt kunna ges utrymme i undervisningen, exempelvis genom uppsamlade träffar. Det verkar finnas ett behov av att utveckla essäformerna så att studenterna blir trygga med formatet tidigt i utbildningen. Essäer från tidigare kullar kan med fördel användas (efter tre årskullar finns nu en kunskapsbank).

För att inte belasta lärarna skulle man kunna pröva olika former av kamratrespons. Till exempel skulle studenterna kunna arbeta parvis med brevsamtal för att stimulera ett reflektivt tänkande kring den egna praktiken. Brevformen inbjuder även studenterna att träna sig i konsten att utveckla tankar och reflektioner i essäform och skulle därmed kunna ses som en sorts förstudier till den examinerande essän.

Konstnärlig forskning och översättningsvetenskap

Det finns mycket översättningsvetenskaplig forskning om skönlitteratur som kan vara relevant både för konstnärlig forskning om litterär översättning och för den litterära översättningspraktiken. En del av den tas idag upp i diskussioner och kurslitteratur. Möjligen skulle gästföreläsningar och kurslitteratur i högre utsträckning kunna användas för att ta in nya och aktuella perspektiv från forskning vid humanistiska fakulteter och reflektera över hur de kan berika eller anpassas till ett konstnärligt forskningsperspektiv. Det skulle ge utrymme för att reflektera över gränsdragningar/skärningspunkter mellan konstnärlig verksamhet och forskning om litterär översättning, vilket skulle stärka den konstnärliga forskningsinriktningen och underlätta för studenterna att nå examensmålen om kunskap och förståelse.

Nedan följer några samlade kommentarer till de efterfrågade utvärderingskriterierna:

- **Studieresultaten motsvarar lärandemål och examensmål**

Som helhet ser bedömargruppen att målen uppfylls, även om det finns moment inom lärandemål och examensmål som kunde utvecklas och formuleras annorlunda. En särskild punkt här är formuleringarna runt examensuppgiften och de forskningsförberedande momenten, som tas upp på annan plats.

- **Undervisningen sätter studenternas lärande i centrum**

Vi bedömer att detta kriterium uppfylls väl. Studenterna utvecklar sin egen översättarkompetens och ett reflekterande förhållningssätt till litterär översättning och den egna översättningsprocessen. Det verkar finnas ett behov av att stärka den individuella handledningen.

- **Undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig och/eller konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet**

Inom institutionen som helhet pågår diskussioner om hur examensarbeten i konstnärliga utbildningar kan se ut. Detta togs också upp med fakultetsledningen under återkopplingen. Tidiga insatser för att motivera studenterna att arbeta mer processorienterat med sina examensarbeten rekommenderas.

- **Antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll samt att de har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens**

Lärarna är mycket kompetenta och engagerade i utbildningen. De är alla verksamma som litterära

översättare. Eftersom textsamtal är en så grundläggande del av studieprocessen läggs också stor vikt vid lärarens erfarenhet av att leda och delta i sådana samtal.

- **Utbildningen är relevant för studenternas och samhällets behov**

Studierna har en klar yrkesinriktning. Studenterna deltar under utbildningen i en fortlöpande diskussion om översättares roll i samhället och om vikten av att värna och utveckla fältet litterär översättning.

- **Studenterna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen**

Såväl nuvarande som tidigare studenter vittnar om lyhördhet för deras önskemål om kurslitteratur, föreläsare och om upplägget för textsamtalen. De har också fått ta del av tidigare utvärderingar.

- **En för alla studenter tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger**

Frågor om tillgänglighet togs upp under platsbesöket. Utbildningen verkar ta hänsyn till dessa frågor.

- **Kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs**

Bedömargruppen ser att utbildningen förbättrats kontinuerligt under åren och att synpunkterna i kursrapporterna tagits till vara.

Avslutningsvis vill vi uppmana fakulteten och ämnet att fortsatt reflektera kring den konstnärliga forskningen och dess relation både till konstnärlig praktik och till det övriga forskarsamhället. Vi vill också förmedla några förslag till hur den reflekterande praktiken kan stärkas parallellt med det egna översättningsarbetet inför kommande kvalitetsutvecklande arbete:

- att arbeta med att integrera processkrivande och eget översättningsprojekt redan från kursstart.
- att tidigare i processen identifiera forskningsfrågor och tydligare skriva fram dem i essäerna.
- att underlätta för skrivandet av examensarbetena genom (obligatorisk) individuell handledning.
- att underlätta och uppmuntra utbyte med andra uppsatsskrivande studenter på HDK–Valand.

Underlag till bedömargruppen

Bilaga 1

Program platsbesök, 6–7 februari 2020

Bilaga 2